

मंत्रिमंडळ निर्णय

१५ नोव्हेंबर २०१६

(बैठक क्र. १०६)

अ.क्र.	विषय	विभाग
१	पाचशे मेगावॉट क्षमतेच्या पवनऊर्जा प्रकल्पांना राज्यांतर्गत खुल्या बाजारात वीज विक्रीस मान्यता	ऊर्जा
२	पर्यावरण अनुकूल व्यवस्थापन फ्लाय अॅश वापराच्या धोरणास राज्य मंत्रिमंडळाची मान्यता	ऊर्जा
३	वक्फच्या मालमत्तांचे दुसरे सर्व्हेक्षण करण्याचा निर्णय	अल्पसंख्याक
४	पाचशे-हजाराच्या नोटा रद्द करण्याचा निर्णय विविध उपाययोजना सुचविण्यासाठी राज्य मंत्रिमंडळाची उपसमिती स्थापन	वित्त
५	विवादित थकबाकी तडजोड योजनेच्या लाभासाठी ३० नोव्हेंबरपर्यंत मुदतवाढ	वित्त

**पाचशे मेगावॉट क्षमतेच्या पवनऊर्जा प्रकल्पांना
राज्यांतर्गत खुल्या बाजारात वीज विक्रीस मान्यता**

नवीकरणीय ऊर्जा धोरण-२०१५ अंतर्गत पवन ऊर्जा प्रकल्पांच्या ३५०० मे.वॅ. एवढ्या राज्याबाहेरील उद्दिष्टामधील ५०० मे.वॅ. क्षमतेच्या प्रकल्पांना राज्यात खुला प्रवेश देण्यास मान्यता देण्याचा निर्णय आज झालेल्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत घेण्यात आला. त्यासाठी धोरणात आवश्यक सुधारणा करण्यास मान्यता देण्यात आली. यामुळे कृषीपंपांना लागणाऱ्या सौर ऊर्जा फीडरचा प्रश्न मार्गी लागणार आहे.

राष्ट्रीय वीज दर धोरण-२०१६ अनुसार सौर ऊर्जेद्वारे वीज खरेदी करण्याचे बंधन ३.५ टक्क्यांवरून ८ टक्के करण्याचे जाहीर करण्यात आले आहे. हे धोरण राज्यात लागू करण्यासही मान्यता देण्यात आली. तसेच महानिर्मिती कंपनीला सौर ऊर्जेच्या २५०० मे.वॅ. प्रकल्पांपैकी ५०० मे.वॅ. क्षमतेचे प्रकल्प ईपीसी (Engineering, Procurement and Construction) तत्वानुसार विकसित करण्याच्या परवानगीबरोबरच त्यांनी निर्माण केलेल्या विजेची खरेदी महावितरण कंपनीद्वारा करण्यास देखील मान्यता देण्यात आली. त्याचप्रमाणे महाराष्ट्र वीज नियामक आयोगाने वेळोवेळी निश्चित केलेल्या नित्यनूतनशील ऊर्जा खरेदी बंधनानुसार राज्यातील सर्व वीज वितरण परवानाधारक कंपन्यांना त्यांच्या वीज खरेदीच्या प्रमाणात नित्यनूतनशील ऊर्जा खरेदी करणे बंधनकारक करण्यात आले आहे.

नवीन व नवीकरणीय ऊर्जा स्रोतांपासून पारेषण संलग्न प्रकल्पांसाठी वीज निर्मितीचे एकत्रित धोरण-२०१५ अंतर्गत पवनऊर्जा प्रकल्प उभारणीसाठीची कार्यपद्धती जाहीर करण्यात आली आहे. त्यानुसार एकूण ५००० मे.वॅ. क्षमतेचे पवनऊर्जा प्रकल्प सुरु करण्याचे उद्दिष्ट असून परवानाधारक कंपनीला असलेले नित्यनूतनशील ऊर्जा खरेदीसाठीचे बंधन पूर्ण करण्यासाठी त्यापैकी १५०० मे.वॅ. क्षमतेचे प्रकल्प कार्यान्वित करणे आवश्यक आहे. उर्वरित ३५०० मे.वॅ. क्षमतेचे प्रकल्प विकासकाकडून राज्याबाहेर स्वयंवापर किंवा समूह स्वयंवापर (captive use) किंवा नूतनशील ऊर्जा प्रमाणपत्र (Renewable Energy Certificate) या मार्गाने विकसित करता येतात. त्यासाठी त्यांना संबंधित वीज नियामक आयोगाच्या नियमावलीनुसार राज्याबाहेरील खुला प्रवेश देण्यात येतो.

राज्यात पारंपरिक विजेचा स्वयंवापर करणारे व खुला प्रवेश असणारे ग्राहक आहेत. त्यांना त्यांचे नित्यनूतनशील ऊर्जा खरेदी बंधन पूर्ण करणे बंधनकारक आहे. त्यानुसार या ग्राहकांना सौर ऊर्जा प्रकल्प वगळता इतर सर्व नित्यनूतनशील ऊर्जा स्रोतांपासून १० टक्के एवढी वीज खरेदी करावी लागते. त्यासाठी राज्यात सध्या उपलब्ध असणाऱ्या नित्यनूतनशील ऊर्जा स्रोतांपासून मिळणाऱ्या विजेच्या उपलब्धतेत वाढ करणे गरजेचे होते. त्यामुळे अतिरिक्त ५०० मे.वॅ. क्षमतेच्या पवन ऊर्जा प्रकल्पांना राज्यात खुला प्रवेश देण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

पर्यावरण अनुकूल व्यवस्थापन
फ्लाय अॅश वापराच्या धोरणास
राज्य मंत्रिमंडळाची मान्यता

महाराष्ट्रातील औष्णिक केंद्रांसह बायोमास प्रकल्प, घनकचरा विद्युत निर्मिती (Waste To Energy Project) प्रकल्पांमधून उत्सर्जित होणाऱ्या फ्लाय अॅशच्या वापराच्या धोरणास आज झालेल्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत मान्यता देण्यात आली. तसेच या धोरणाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखाली फ्लाय अॅश परिषद (Fly Ash Council) स्थापन करण्यात येणार आहे.

विविध प्रकल्पांतून वीज निर्मितीनंतर निर्माण होणाऱ्या फ्लाय अॅशचे पर्यावरणानुकूल व्यवस्थापन करून त्याचा मानवी आरोग्यावर होणारा परिणाम कमी करणे तसेच या राखेचा एक संसाधन म्हणून वापर करण्यासाठी हे धोरण राबविण्यात येणार आहे. राज्यातील सर्व औष्णिक विद्युत केंद्र, घन कचरा विद्युत निर्मिती प्रकल्पातून तयार होणाऱ्या राखेच्या वापरासंबंधीच्या धोरणाला केंद्र शासनाच्या पर्यावरण व वन मंत्रालयाच्या अधिसूचनेत औष्णिक विद्युत निर्मिती केंद्रांमधून उत्सर्जित होणाऱ्या राखेचा पूर्ण विनियोग ३१ डिसेंबर, २०१७ पर्यंत करण्यासाठी मार्गदर्शक सूचना देण्यात आल्या आहेत. त्यानुसार कार्यवाही करण्यासाठी राज्य शासनाच्या स्तरावर राख विनियोगासंदर्भात धोरण आखण्यात आले आहे.

महाराष्ट्रातील एकूण ३१,१७० मेगावॉट विजेपैकी ७१ टक्के वीज ही राज्यातील १९ औष्णिक केंद्रांतून कोळशाच्या वापरातून निर्माण केली जाते. यातून तयार होणाऱ्या फ्लाय अॅशचे प्रमाण प्रचंड असून एकूण कोळशाच्या ४० टक्के एवढी राख तयार होते. या राखेचे प्रमाण कमी करण्यासाठी औष्णिक वीज निर्मिती केंद्रांना ३४% पेक्षा जास्त राख समाविष्ट नसलेल्या कच्चा किंवा मिश्रण केलेल्या कोळशाचा पुरवठा करण्यासह केंद्रांनीसुद्धा याच दर्जाचा कोळसा वापरावा असे बंधन घालण्यात आलेले आहे. या राखेमुळे होणारी पर्यावरणाची हानी टाळणे हे भविष्याच्या दृष्टीने आवश्यक आहे हे लक्षात घेऊन या राखेच्या वापरासंबंधीच्या सर्वकष धोरणास आजच्या मंत्रिमंडळ बैठकीत मान्यता देण्यात आली.

फ्लाय अॅश वापरासंबंधी स्वतंत्र धोरण राबविणारे महाराष्ट्र हे पहिले राज्य आहे. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी पॅरिस परिषदेदरम्यान २ ऑक्टोबर २०१६ रोजी केलेल्या घोषणेनुसार हरित गृह वायू (Green House Gases) च्या निर्मितीसह COP२१ ची निर्मिती कमी करणे तसेच सर्वांसाठी घरे या कार्यक्रमांतर्गत घर बांधणीसाठी लागणारे साहित्य पुरेशा प्रमाणात उपलब्ध होणार असल्याने किफायतशीर घरांचे स्वप्न पूर्ण होण्यास या धोरणामुळे मदत होणार आहे.

फ्लाय अॅशच्या वापरातून विटा, ब्लॉक्स सिमेंट यासारख्या बांधकाम साहित्याची निर्मिती करण्यात येणार असल्यामुळे वीज आणि पाण्याची मोठ्या प्रमाणात बचत होणार आहे. सध्या महाराष्ट्रात औष्णिक वीज केंद्रांनजीकच्या अॅश पाँडमध्ये ओल्या फ्लाय अॅशचे व्यवस्थापन करण्यासाठी ४५०० कोटी रुपये खर्च करण्यात येतात. या धोरणाच्या अंमलबजावणीमुळे हा खर्च वाचणार आहे. तसेच राखेच्या वाहतुकीवर होणाऱ्या सुमारे २००० कोटींच्या खर्चात देखील बचत होईल.

इको ब्रिक वर्ल्ड बुलेटिनच्या अहवालानुसार भारतातील विटा निर्मिती क्षेत्र दरवर्षी २४ दशलक्ष टन कोळसा वापरते. याचाच अर्थ एकूण कोळसा वापरापैकी ८ टक्के कोळसा विटांच्या उद्योगात वापरला जातो. या क्षेत्रात फ्लाय अॅशचा ३० टक्के वापर केला तर १२ टन इतका कोळशाचा वापर कमी करता येईल. त्यामुळे फ्लाय अॅशचा वापर करण्यास विटा उत्पादकांना प्रोत्साहित करण्यासाठी त्यांची शिफारस जिल्हा उद्योग केंद्राच्या प्रमुख व्यवस्थापकांनी केल्यास फ्लाय अॅशला प्राधान्य देण्याची तरतूद या धोरणात करण्यात आली आहे. केंद्र आणि राज्य यामध्ये हा खर्च अर्धा-अर्धा विभागला जाईल. जे औष्णिक वीज निर्मिती केंद्र त्यांच्या राखेचा १०० टक्के विनियोग करत असतील त्यांना २० टक्के राख विटा, ब्लॉक्स, फरशा व गृहनिर्माण साहित्यासाठी विनामुल्य देणे बंधनकारक असणार नाही. तसेच हा नियम औद्योगिक वसाहती, विशेष आर्थिक क्षेत्र (SEZs) तसेच इंडस्ट्रीयल पार्कमध्ये पायाभूत सुविधांच्या उभारणीसाठीही लागू असेल.

तसेच प्रधानमंत्री ग्राम सडक योजनेतर्गत येणारे रस्ते प्रकल्प, शासन निर्मित प्रकल्प, महात्मा गांधी ग्रामीण रोजगार हमी कायदा २००५, स्वच्छ भारत अभियान, शहरी व ग्रामीण गृहनिर्माण योजना, इत्यादींमध्ये फ्लाय अॅशपासून निर्मित बांधकाम साहित्य वापरणे बंधनकारक करण्यात आले असून प्रकल्पापर्यंतचा वाहतुकीचा खर्च औष्णिक विद्युत निर्मिती केंद्राकडून करण्यात येईल. तसेच वीट उत्पादकांना २० टक्के राख देण्यापूर्वी औष्णिक वीज निर्मिती केंद्रांनी यापैकी ७० टक्के राख वीट निर्मितीसाठी वापरली जाऊन नदीतील वाळूचा उपयोग पूर्णपणे टाळला जात असल्याची खात्री करणे आवश्यक आहे.

या धोरणानुसार एक दशलक्ष व त्याहून अधिक लोकसंख्या असणाऱ्या शहरातील बांधकामासाठी फ्लाय अॅश आधारित विटा व इतर साहित्य वापरणे बंधनकारक करण्यात येणार असून त्यादृष्टीने इमारतीच्या उपविधीमध्ये (by Laws) दुरुस्ती करणेही प्रस्तावित आहे. या धोरणासंबंधीच्या अधिसूचनेच्या तारखेपासून ३ महिन्यांच्या आत राज्यातील औष्णिक विद्युत केंद्रांनी त्यांच्याकडे उपलब्ध फ्लाय अॅशच्या साठ्याची माहिती त्यांच्या संकेतस्थळावर प्रदर्शित करणे आवश्यक आहे. तसेच त्यानंतर दर महिन्याला ती अद्ययावत करणेही बंधनकारक असेल.

किनारपट्टीजवळ असणाऱ्या औष्णिक विद्युत केंद्रांना किनारपट्टीच्या रक्षण व उपाययोजनांसाठी आवश्यक असणाऱ्या बांधकामाला प्रोत्साहन देणे व त्यात थेट सहभागी होणे आवश्यक आहे. तसेच या केंद्रांनी त्यांच्या परिसरात किंवा जवळपास फ्लाय अॅश आधारित उद्योग स्थापणे आवश्यक असेल. याशिवाय कृषी मंत्रालयाद्वारे शेतकऱ्यांना शेतजमिनीच्या मातीची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी फ्लाय अॅशचा वापर करण्यासाठी प्रोत्साहित करण्यात येईल.

याशिवाय औष्णिक विद्युत केंद्रापासून १०० कि.मी. च्या त्रिज्येतील क्षेत्रातील बांधकाम करणाऱ्या सर्व संख्या, कंपनी, फर्म, विकासक यांना बांधकाम साहित्यात फ्लाय अॅशचा वापर करणे बंधनकारक करण्यात आले होते. राज्य शासनाने आता ही मर्यादा ३०० कि.मी. वाढवली असून औष्णिक विज केंद्रापासून १०० कि.मी. पर्यंत त्रिज्येमधील फ्लॉय अॅशच्या वाहतुकीचा खर्च औष्णिक विद्युत केंद्राद्वारे केला जाईल, तर १०० कि.मी. हुन अधिक परंतु ३०० कि.मी. पेक्षा कमी अंतरासाठी वापरकर्ते आणि वीज निर्मिती निर्मिती केंद्र व यांनी हा वाहतूकीचा खर्च अर्धा अर्धा करण्याचे या धोरणात सुचविण्यात आले आहे.

या औष्णिक केंद्रातुन प्रचंड प्रमाणात निर्माण होणाऱ्या राखेचे योग्य व्यवस्थापन न केल्यास भविष्यात पर्यावरणासंबंधी अनेक प्रश्नांना सामोरे जावे लागू शकते हे लक्षात घेऊन या धोरणाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखाली फ्लाय अॅश परिषदेची स्थापना करण्याची तरतुद प्रस्तुत धोरणात करण्यात आली आहे ज्यामध्ये वीज उत्पादन संस्थांमधील संबंधित अधिकारी, राखेच्या व्यवस्थापनांमधील तज्ञ व फ्लाय अॅश उद्योगांच्या संघटनांचे प्रत्येकी एक प्रतिनिधी हे निमंत्रित सदस्य असतील. या परिषदेच्या सदस्य सचिवपदी व्यवस्थापकीय संचालक, महानिर्मिती हे असतील.

ही परिषद फ्लाय अॅशच्या वापरासंबंधी अनुबोधन व सूत्रसंचालन करणारी समन्वयक संख्या म्हणून काम करेल. तसेच प्रत्येक वीजनिर्मिती केंद्रात राख वापर कक्ष (Ash Utilization cell) असेल ज्याद्वारे केंद्रात निर्माण होणाऱ्या फ्लाय अॅशची विक्री, तसेच यापासून उत्पादित वस्तुंची विक्री करणे व वार्षिक मुल्यांच्या आधारे राखेचा हिशेब ठेवणे इत्यादी कामे पार पाडली जातील.

या परिषदेद्वारे फ्लाय अॅश वापराने हरित तंत्रज्ञानाला प्रोत्साहन देणे, तसेच या संबंधित उद्योगांना प्रोत्साहन देऊन त्यांना कायदे विषयक मार्गदर्शन करण्यासोबतच संशोधन आणि विकास तसेच नाविन्यपूर्ण उद्योग व उत्पादनांकरिता incubation facility स्थापित केली जाईल.

-----ooo-----

वक्फच्या मालमत्तांचे दुसरे सर्वेक्षण करण्याचा निर्णय

राज्यातील वक्फ मालमत्तांचे दुसरे सर्वेक्षण करण्याचा निर्णय आज झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीत घेण्यात आला. यासाठी सर्वेक्षण आयुक्त, अतिरिक्त सर्वेक्षण आयुक्त आणि सहाय्यक सर्वेक्षण आयुक्तांची नियुक्ती करण्याचाही निर्णय घेण्यात आला.

वक्फ अधिनियम १९९५ च्या कलम ४(६) मधील तरतुदीनुसार राज्यातील वक्फ मालमत्तांचे सर्वेक्षण करण्यात येणार आहे. यासाठी जमाबंदी आयुक्तांची सर्वेक्षण आयुक्त, सर्व जिल्ह्यातील अतिरिक्त जिल्हाधिकारी यांची अतिरिक्त सर्वेक्षण आयुक्त तर सर्व तहसीलदारांची सहाय्यक सर्वेक्षण आयुक्त म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आहे. यापूर्वी १९९७ ते २००२ पर्यंत झालेल्या सर्वेक्षणात १ जानेवारी १९९६ पर्यंत अस्तित्वात असलेल्या वक्फ संस्थांचे सर्वेक्षण झाले होते. आता दुसऱ्या सर्वेक्षणात त्यानंतर १ जानेवारी १९९६ पासून ३१ डिसेंबर २०१५ पर्यंत अस्तित्वात आलेल्या आणि पहिल्या सर्वेक्षणात समाविष्ट न झालेल्या संस्थांचेही सर्वेक्षण करण्यात येणार आहे. यासाठी ४.२७ कोटी रुपयांचा खर्च अपेक्षित आहे. यामध्ये मशिदी, दर्गाह, कब्रस्तान, अनाथालय आदी संस्थांशी संलग्न स्थावर मालमत्ता व मशरूतुल-खिदमत इमाम (सर्व्हिस इनाम) जमिनींचा समावेश आहे.

राज्यभरातील सर्वेक्षणाच्या कामाचे नियोजन करण्याच्या दृष्टीने प्रथम राज्यातील परभणी व पुणे या दोन जिल्ह्यांमध्ये सहा महिन्यांच्या कालावधीमध्ये पथदर्शी स्वरूपात सर्वेक्षण करण्यात येईल. त्यासाठी अंदाजे १.०८ कोटी इतका खर्च अपेक्षित आहे. या सर्वेक्षणात वक्फ मालमत्तांवरील ताबा, ताब्याच्या कायदेशीर बाबी आणि त्यावर अतिक्रमण असल्यास त्याची स्थिती आदींबाबतची नोंद घेतली जाणार आहे. त्याची मोजणी करण्यात येऊन नकाशेही तयार करण्यात येणार आहेत. जिथे एकाच सर्वे क्रमांकात खासगी मिळकत असलेल्या ठिकाणी वक्फ मालमत्तांची हद्द व क्षेत्रफळ ठरविण्याची कार्यवाही करण्यात येणार आहे.

पाचशे-हजाराच्या नोटा रद्द करण्याचा निर्णय
विविध उपाययोजना सुचविण्यासाठी
राज्य मंत्रिमंडळाची उपसमिती स्थापन

केंद्र सरकारने ५०० आणि १००० रुपये मुल्याच्या चलनी नोटा व्यवहारातून रद्द केल्याने राज्यात निर्माण झालेल्या परिस्थितीचा आढावा घेऊन जनसामान्यांच्या अडचणी दूर करण्यासंदर्भात शिफारसी करण्यासाठी मंत्रिमंडळाची उपसमिती स्थापन करण्याचा निर्णय आज झालेल्या राज्य मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत घेण्यात आला.

केंद्र सरकारने दिनांक ८ नोव्हेंबर रोजी ५०० आणि १००० रुपये मुल्याच्या चलनी नोटा व्यवहारातून रद्द करण्याचा निर्णय घेतला आहे. यामुळे निर्माण झालेल्या परिस्थितीत जनसामान्यांना येणाऱ्या विविध अडचणी दूर करण्यासाठी राज्य सरकारने तातडीने विविध निर्णय घेतले आहेत. त्यामुळे नागरिकांना मोठ्या प्रमाणावर दिलासा मिळालेला आहे. अजुनही त्याबाबत काही उपाययोजनांची गरज भासल्यास मंत्रिमंडळाची ही उपसमिती त्याबाबत सरकारला शिफारसी करणार आहे. तसेच सरकारने याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा आढावाही ही समिती घेईल. या समितीत अर्थमंत्री, कृषीमंत्री, शिक्षणमंत्री, सहकारमंत्री, परिवहनमंत्री आदींचा समावेश असेल.

**विवादित थकबाकी तडजोड योजनेच्या
लाभासाठी ३० नोव्हेंबरपर्यंत मुदतवाढ**

विक्रीकराबाबतच्या प्रलंबित प्रकरणांसाठी महाराष्ट्र विवादित थकबाकी तडजोड अधिनियम-२०१६ अंतर्गत कलम २, ४ व ५ मध्ये सुधारणा करून योजनेंतर्गत लाभ घेण्यासाठी अटींची पूर्तता करण्याचा कालावधी आता १५ नोव्हेंबर वरून ३० नोव्हेंबर २०१६ पर्यंत वाढविण्याचा निर्णय आज झालेल्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत घेण्यात आला.

अर्ज दाखल करण्याचा दिनांक व योजनेंतर्गत लाभ घेण्यासाठी रक्कम भरणा करण्यासाठीचा दिनांक वेगवेगळा ठेवण्यासाठी मान्यता देण्यात आली. या योजनेचा कालावधी ३० नोव्हेंबर २०१६ पर्यंत वाढविण्याच्या दृष्टीने अधिनियमांतर्गत करावयाच्या बदलाच्या प्रारूपास देखील बैठकीत मान्यता देण्यात आली.

-----००००-----